

Prijevod
UDK 32.01(091)
32:001.2
Primljeno: 11. veljače 2010.

Škole političke znanosti i oblikovanje discipline*

ERKKI BERNDTSON**

Sažetak

Autor smatra da je vrijeme da politički znanstvenici ponovno ispitaju podrijetlo svoje discipline. Ocjenjuje da su dosadašnja proučavanja povijesti političke znanosti, začudo, zanemarila ulogu različitih "škola političke znanosti" u oblikovanju političke znanosti kao discipline. One se uobičajeno uzgredno spominju u povijesti političke znanosti, premda postoji nekoliko prigodnih spomen spisa koji opisuju razvoj tih institucija. Ne postoji međutim nijedna sustavna i komparativna studija o razvoju tih institucija, o njihovu utjecaju na pojavljivanje političke znanosti kao neovisnog sveučilišnog subjekta. Pa ipak, iskustvo Slobodne škole političkih znanosti iz Pariza (1871), Fakulteta političkih znanosti iz Firence (1874), Škole političkih znanosti na Sveučilištu Columbia (1880), Londonske škole za ekonomiju i političku znanost (1895), Njemačke visoke škole za politiku (1920) pokazuju da su te škole odigrale ključnu ulogu u rađanju političke znanosti kao legitimne akademske discipline. Autor pregnantno najprije prikazuje glavne značajke "modela američke političke znanosti" (i njezin razvoj kroz tri faze, pri čemu se osnivanje Poslijediplomske *School of Political Science* na Sveučilištu Columbia 1880. godine smatra simboličnim začetkom te discipline). Potom se osvrće na tri klasična europska modela visokog obrazovanja: engleski "njumenovski" liberalnog obrazovanja, njemački "humboltovski" istinskog učenja i jedinstva nastave i istraživanja te francuski "napoleonovski" model, prema kojemu su nastava i istraživanja međusobno odvojeni. Iz tih se triju europskih modela razvio novi američki sustav visokog obrazovanja. Novo se američko istraživačko sveučilište oslanjalo na ideju liberalnog obrazovanja, na stručne fakultete (pravo, biznis), na ideju povezanosti istraživanja i nastave. Pokazujući u kojem su smislu te europske škole političke znanosti utjecale i na razvoj američke političke znanosti, a zatim u kojem su smislu američke škole u kasnijoj fazi utjecale na

* Izlaganje održano na 21. svjetskom kongresu Međunarodne udruge za političku znanost (*International Political Science Association – IPSA*), održanom od 12. do 16. srpnja 2009. godine u Santiagu de Chile, Čile.

** *Erkki Berndtson*, docent političke znanosti na Odsjeku za političku znanost Sveučilišta u Helsinkiju, Finska.

razvoj političke znanosti u Europi, autor nudi skicu za reinterpretaciju povijesti političke znanosti.

Ključne riječi: politička znanost, škole političke znanosti, razvoj discipline

Politička znanost kao organizirana disciplina

Često se tvrdi da je politička znanost kao akademska disciplina prvo uvedena u Sjedinjenim Američkim Državama, a da je na europskim sveučilištima politika postala zasebnim područjem istraživanja tek nakon Drugoga svjetskog rata. Taj argument podupire i jedan noviji zbornik članaka o stanju političke znanosti u Zapadnoj Europi (Klingemann, 2007). Doista, čini se da je ta disciplina našla svoje mjesto u Europi tek nakon Drugoga svjetskog rata: u Francuskoj 1945. godine, Norveškoj 1947, Nizozemskoj 1948, Njemačkoj 1949, Belgiji 1951, Danskoj 1958, Italiji 1966, Švicarskoj 1969, na Islandu 1970, u Austriji 1971, Portugalu 1975, Španjolskoj potkraj osamdesetih godina 20. stoljeća, Grčkoj 1989, te na Cipru 1996. godine. Prije Drugoga svjetskog rata nekolicina se profesora političke znanosti mogla naći samo u Švedskoj (1877. godine), Velikoj Britaniji (potkraj 19. stoljeća), Irskoj (1908) i Finskoj (1921). Čak se ni “na britanskim sveučilištima politika nije počela u većoj mjeri izučavati sve do svršetka Drugoga svjetskog rata” (Goldsmith i Grant, 2007: 382). Nadalje, politička je znanost u Srednjoj i Istočnoj Europi postsocijalistička disciplina, koja se počela razvijati tek u devedesetim godinama 20. stoljeća u uvjetima novih demokratskih režima (Klingemann, Kulesza, Legutke, 2002).¹ Mnogo govori i to da su sva nacionalna politološka društva u Europi osnovana nakon Drugoga svjetskog rata (uz izuzetak Finskoga politološkog društva, koje vuče podrijetlo od 1935. godine). Ne čudi da je Quincy Wright, prvi predsjednik Međunarodne udruge za političku znanost (*International Political Science Association*), 1949. godine napisao:

Jedna se teškoća, dakako, sastoji u tome da su društvene znanosti vrlo nov izdanak i da malo ljudi doista vjeruje u njihove sposobnosti. Na jednoj nedavnoj skupštini na kojoj se trebala osnovati Međunarodna udruga za političku znanost u Parizu dojmio me se nedostatak politoloških društava u svijetu i nedostatak vjerovanja kod mnogih ljudi da je moguća neka politička znanost. Zapravo, kao discipline koje se u najvećoj mogućoj mjeri nastoje služiti objektivnim metodama koje su se razvile u prirodnim znanostima, društvene su znanosti posljednjih pedeset godina praktički američka pojava. Ono malo što se moglo utrošiti na društvene znanosti u Sjedinjenim Državama bilo je beskonačno više nego u bilo kojoj drugoj zemlji. Stoga je jedan od zadataka međunarodnih udruge društvenih znanosti nastojanje

¹ Isto su tako razvoj političke znanosti u Europi između dvaju svjetskih ratova sprečavali nacizam i fašizam, kao i kasnije neki autoritarni sustavi (Španjolska, Portugal).

da se ono što o društvenim znanostima znamo u Sjedinjenim Državama proširi i na ostali dio svijeta. (Wright, 1949)

Zbog ranog razvoja političke znanosti kao akademske discipline u Sjedinjenim Državama katkad se tvrdi da je politička znanost izrazito američka znanost (više o tom argumentu može se, primjerice, naći u: Gunnell, 2002). Ta je predodžba učvršćena nakon Drugoga svjetskog rata. Budući da su Sjedinjene Države sudjelovale u političkim i ekonomskim poslovima u Europi, ne čudi da se njihov utjecaj osjećao i u kulturnom životu. Dio tog utjecaja bila je i američka politička znanost.

Razvoj političke znanosti kao samostalne discipline na američkim je sveučilištima trajao jedno stoljeće. Predavanja na američkim *Colonial Colleges* temeljila su se na religiji i etici. Te su koledže, zapravo, osnovale različite crkve (s izuzetkom Pensilvanijskoga sveučilišta) (Barber, 1988a: 5).² Međutim, klasični su politički filozofi bili dobro poznati, budući da su kolegiji na koledžima obuhvaćali radove koje su napisali Burlamaqui, Grotius, Locke, Montesquieu, Publius (*Federalistički spisi*), Rousseau i Vattel. Osim toga čini se da je Aristotelova *Politika* bila temelj moralne i političke filozofije (Haddow, 1939: 82). U mnogim se slučajevima politika predavala studentima viših godina kao dio kolegija iz moralne filozofije. Harvard je, primjerice, imao katedru za “Prirodnu religiju, moralnu filozofiju i građansku političku zajednicu [*polity*]” (*ibid.*: 57).

Ti su se američki koledži počeli mijenjati u dvadesetim godinama 19. stoljeća. Jedan od novih pothvata u visokom obrazovanju bilo je osnivanje Virdžinijskoga sveučilišta 1819. godine na inicijativu Thomasa Jeffersona, koje se temeljilo na svjetovnom kurikulumu (Barber, 1988: 5). Još je jedan važan novi fakultet bio Koledž Južne Karoline (*South Carolina College*), osnovan 1805. godine. U to je vrijeme Južna Karolina bila prosperitetna i jedna od najliberalnijih država u Sjedinjenim Američkim Državama (Bordo i Phillips, 1988: 43 i 45). U tim su se dvjema ustanovama u okviru moralne filozofije počeli razvijati pravo i politička ekonomija, pri čemu je oboje steklo akademsko priznanje kao zasebne discipline. U oba je ta predmeta politika bila bitan dio kurikuluma (primjerice, djelovanje države, javna dobrobit). Za budući razvoj političke znanosti bilo je važno to što je Koledž Južne Karoline zaposlio Thomasa Coopera (engleskog političkog radikala tijekom Francuske revolucije), prvo kao redovnog profesora kemije 1819. godine, a zatim kao dekana Koledža 1821. godine. Cooper je postigao da 1825. godine politička ekonomija postane zaseban predmet predavanja (pri čemu ga je sam predavao). Premda je Cooper 1834. godine zbog političkih kontroverzija bio prisiljen na ostavku, poli-

² U kolonijalnom je razdoblju bilo devet fakulteta: Harvard (osnovan 1636. godine), William and Mary (1693), Yale (1701), Princeton (1746), Columbia (1754), Pennsylvania (1755), Brown (1765), Rutgers (1766) i Dartmouth (1769).

tička se ekonomija i dalje predavala, te je 1835. godine za redovnog profesora povijesti i političke ekonomije izabran Francis Lieber (više o Koledžu Južne Karoline može se naći u: Bordo i Phillips, 1988).

Mnogi istraživači intelektualne povijesti Francisa Liebera smatraju prvim istinskim američkim politologom (primjerice, Farr, 1990), budući da je 1857. godine bio pozvan na mjesto redovitog profesora na Sveučilištu Columbia s istim zvanjem koje je imao i na Koledžu Južne Karoline. Međutim, zahtijevao je da se njegova katedra preimenuje u Katedru za povijest i političku znanost (Haddow, 1939: 122-123 i 138-140). Valja međutim držati na umu da je Lieberu dodijeljen zadatak da predaje modernu povijest, političku znanost, prirodno i međunarodno pravo s građanskim pravom i Common law te da je bio profesor na Departmanu za pravnu znanost (na kojem su se predavali pravo, politička ekonomija i moderna povijest). Zbog unutarinstitucijske politike Lieber je 1865. godine gotovo bio otpušten, no neki su ga prijatelji uspjeli spasiti. Zvanje mu je, međutim, promijenjeno u zvanje redovitog profesora ustavne povijesti i javnog prava, a radno mu je mjesto premješteno na Školu prava (Rozwadowski, 1988: 185-188).

Lieberov je primjer tipičan za američku političku znanost sredinom 19. stoljeća. Stare su discipline branile svoj teren, što je, zajedno s vjerskim i političkim interesima koji su se međusobno sukobljavali, dovelo do stalnih unutarnjih borbi na koledžima i sveučilištima. Politička se znanost počela priznavati kao samostalno područje izučavanja, no njezine veze s drugim predmetima još nisu bile jasne.

Premda su temelji političke znanosti položeni u razdoblju od dvadesetih godina 19. stoljeća do Građanskoga rata, njezin je istinski razvoj započeo tek nakon rata. Budući da se moralna filozofija počela usredotočivati na individualnu etiku, pravo je postajalo stručno i analitičko izučavanje američkoga prava, a politička se ekonomija uglavnom fokusirala na probleme proizvodnje i raspodjele dobara, izučavanje politike moralo se preorijentirati. Kako je napisao Hans Morgenthau:

Prvi departmani za političku znanost u ovoj zemlji nisu dakle organski izrasli iz neke opće koncepcije o tome što obuhvaća područje političke znanosti, a nisu bili ni reakcija na snažan osjećaj intelektualne potrebe. Bolje bi bilo reći da su pokušavali zadovoljiti praktične zahtjeve, kojima su druge akademske discipline odbijale udovoljiti. Primjerice, u tom se razdoblju škole prava nisu željele baviti javnim pravom. Postojao je osjećaj da bi se time netko trebao baviti, te je stoga ono pretvoreno u dio političke znanosti... politička znanost nije se razvijala na temelju nekog intelektualnog načela koje je primjereno tom području, nego kao reakcija na pritiske izvana. (Morgenthau, 1955: 436-437)

U toj su novoj situaciji studij povijesti i studij političke znanosti na nekim koledžima bili usko povezani, dok su se na nekim drugima politička znanost i pravna znanost i dalje smatrale dvjema stranama izučavanja politike. U tom pogledu po-

stoje dva utjecajna sveučilišta koja se obično smatraju osnivačkim ustanovama političke znanosti – Sveučilište Johns Hopkins i Sveučilište Columbia.³ Oba ujedno predstavljaju nova moderna sveučilišta, koja su rođena u Sjedinjenim Državama između sedamdesetih godina 19. stoljeća i ranoga 20. stoljeća.

Preobrazbu američkog sustava visokog obrazovanja potkraj 19. stoljeća proizvelo je nekoliko čimbenika. Morrillov zakon donesen 1862. godine bio je polazište za širenje sustava sveučilišta. Savezna je vlada prvi put poduzela mjere na području obrazovanja tako što je pružila pomoć državama koje su financirale koledže na kojima su se nudila predavanja iz područja poljoprivrede i mehanike (Veysey, 1965: 16). Ekonomski rast nakon Građanskoga rata stvorio je pak golema poslovna carstva čiji su vlasnici dio svojeg novca usmjeravali u filantropske svrhe (Friedman i McGarvie, 2003). To je pridonijelo napredovanju istraživačkih sveučilišta, budući da se privatni novac upotrebljavao za osnivanje prvorazrednih sveučilišta kao što su Cornell (donacijom iz imovine Western Uniona Ezre Cornella), Johns Hopkins (jednog baltimorskog poslovnog magnata), Stanford (željezničkog magnata Leland Stanforda) i Sveučilište u Chicagu (koje je financirao John D. Rockefeller stariji) (vidi, primjerice, Ricci, 1984: 33-34). Golema bogatstva tih “pljačkaških baruna” stavljena su i pod nadzor raznih zaklada koje su djelovale kao posrednici između poslovnog svijeta i sveučilišta.

Sveučilište Johns Hopkins otvoreno je 1876. godine kao privatna ustanova. Jedan od njegovih departmana bio je i Departman za “moralne i povijesne znanosti”, koji se sastojao od etike, političke ekonomije, povijesti, međunarodnog i javnog prava (Barber, 1988c: 206). Sveučilište je uskoro željelo izgraditi jednu granu znanosti koja se počela opisivati kao “povijesna i politička znanost”. Godine 1881. na dvogodišnje je razdoblje kao “suradnik” zaposlen Herbert Baxter Adams, koji je bio odgovoran za cjelokupni rad Departmana. Adams je imao doktorat iz Heidelberga, gdje je izučavao povijest i, u određenoj mjeri, političku ekonomiju (*ibid.*: 209-210). Na njegov poticaj 1882. godine započeo je niz znanstvenih publikacija pod naslovom “Studije Sveučilišta Johns Hopkins iz povijesne i političke znanosti”. Sljedeće je godine Adams postao izvanredni profesor te mu je dodijeljen zadatak upravljanja radom Departmana za povijesnu i političku znanost. Na tom se Departmanu od studenata očekivalo da kao glavno područje specijalizacije odaberu povijest, političku znanost ili političku ekonomiju (*ibid.*: 212-213).

Premda je sam Adams predavao i povijest i političku znanost, više je naginjao povijesti nego političkoj znanosti (u to je vrijeme političku ekonomiju predavao uglavnom Richard T. Ely). Mnogo govori aforizam britanskog povjesničara Edwarda

³ “Program Sveučilišta Columbia, zajedno s poslijediplomskim studijima na Sveučilištu Johns Hopkins, primjer su drugim sveučilištima koja zanima razvoj kolegija i studija na području političke znanosti” (Ricci, 1984: 60).

da A. Freemana: "Povijest je prošla politika, a politika je sadašnja povijest", koji je bio ispisan na zidu Adamsove seminarske učionice i koji se nalazio u svakom sve-sku Studijā Sveučilišta Johns Hopkins iz povijesne i političke znanosti (Somit i Tanenhaus, 1982: 25). Adams je imao i jednu od najvažnijih uloga u osnivanju Američke udruge za povijest (*American Historical Association*) 1884. godine.

U mnogim pričama o američkoj političkoj znanosti, međutim, osnivanje Poslijediplomske Škole političke znanosti (*School of Political Science*) na Sveučilištu Columbia 1880. godine smatra se simboličnim začetkom te discipline (primjerice, Crick, 1959; Somit i Tanenhaus, 1982). Jedan je od razloga to što je Škola na Columbiji (više nego program na Sveučilištu Johns Hopkins) nudila prvi i najambiciozniji poslijediplomski studij iz političke znanosti (Somit i Tanenhaus, 1982: 21).

Međutim, na početku je i ta Škola na Columbiji bila samo zbirka različitih društvenoznanstvenih predmeta. Tek se početkom devedesetih godina 19. stoljeća uspjela razviti u Fakultet političke znanosti s tri unutarnje administrativne skupine – "Ekonomija i društvena znanost", "Povijest i politička filozofija" te "Javno pravo i komparativna pravna znanost". Departman za političku znanost razvio se kasnije iz Departmana za javno pravo i komparativnu pravnu znanost.⁴

Sveučilišta Johns Hopkins i Columbia nisu bila jedine ustanove na kojima se razvijala politička znanost. Slične su škole političke znanosti osnovane i na mnogim drugim koledžima i sveučilištima, primjerice na Cornellu (čak deset godina prije Škole na Columbiji), na Michiganskom sveučilištu (1881) i na Yaleu (1886). Navedene se ustanove međutim u to vrijeme nisu mogle natjecati sa Sveučilištem Johns Hopkins i Columbijom, uglavnom zato što nisu pridavale nikakvu pozornost istraživanju i doktorskom obrazovanju (Lepawsky, 1964: 42-43).

Posljednja faza u razvoju prema političkoj znanosti kao neovisnoj disciplini u Sjedinjenim Državama započela je 1903. godine, kad je osnovana Američka udruga za političku znanost (*American Political Science Association – APSA*). Osnivanjem APSA-e politička je znanost počela stjecati svoj istinski identitet, a pokretanje časopisa *American Political Science Review* 1906. godine dalo je konačni zamah razvoju te discipline, premda je politička znanost organizacijski i dalje često bila povezana s drugim društvenim znanostima.⁵ To je bilo posve prirodno, budući da su sveučilišni departmani bili mali i kombiniranje različitih disciplina u sklopu ve-

⁴ Do devedesetih godina 19. stoljeća Škola se sporo razvijala zbog otpora nekolicine prirodoslovaca na Columbiji koji su, prema Burgessu, "s istinskom znanstvenom arogancijom gledali na nas ... s prijezirom (i) suprotstavljali nam se ... kao skupom luksuzu". Mnogo je otpora bilo i među starom gardom nastavnika na koledžu te među konzervativnim upraviteljima (Camic i Xie, 1994: 781-782).

⁵ Do 1914. godine bilo je 38 posebnih departmana za političku znanost. Politička se znanost nudila i na 216 drugih departmana za sljedeće discipline: povijest (80), povijest i ekonomija (48),

ćeg departmana imalo je smisla. Može se međutim reći da je početkom 20. stoljeća politička znanost u Sjedinjenim Državama čvrsto uspostavljena kao neovisna akademska disciplina.

Nastanak modernog sveučilišta i akademskih disciplina

Razvoj političke znanosti na američkim sveučilištima bio je dio strukturne preobrazbe američkih sveučilišta, koja je započela u sedamdesetim godinama 19. stoljeća. U Europi su se na području visokog obrazovanja tijekom 19. stoljeća razvile tri ideologije (više o njima može se naći u: Wittrock, 1985). U Engleskoj je sredinom 19. stoljeća uznapredovala ideja o općem (liberalnom) obrazovanju kao “njumenovsko” (John Henry Newman) načelo o izobrazbi dobrih pripadnika društva. Ta je britanska ideologija o visokom obrazovanju počela stavljati naglasak na opće obrazovanje dodiplomskih studenata s određenim odstupanjem od praktičnih potreba društva. Sveučilišta su trebala oplemenjivati um, a ne obrazovati studente za neko konkretno zvanje.

Dok se “njumenovska” ideologija usredotočavala na liberalno obrazovanje, “humboltovska” (Wilhelm von Humboldt) je u Njemačkoj naglasak stavljala na istodobno odvijanje nastave i učenja. Od osnivanja novog Sveučilišta u Berlinu 1809. godine sveučilište se smatralo mjestom za istinsko učenje. Njime su samoupravljali katedarski profesori, postojale su sloboda i jedinstvo nastave i učenja, a istraživanja su trebala biti oslobođena neposrednih društvenih potreba.

Treća je ideologija bila francuski “napoleonski” model, prema kojemu su nastava i istraživanja bili međusobno odvojeni. Nakon Francuske revolucije stara su sveučilišta ukinuta (i nisu istinski obnovljena sve do kraja 19. stoljeća, i to kao slabo koordinirani fakulteti). Umjesto toga u Francuskoj je nakon revolucije i tijekom “napoleonskih reformi” stvoren sustav elitnih stručnih obrazovnih ustanova. Istraživanja su se pak provodila u određenom broju izvansveučilišnih ustanova.

Iz tih se triju europskih modela razvio novi američki sustav visokog obrazovanja. Kako je napisao Björn Wittrock:

... napredovanje modernih istraživanja u okviru sveučilišta nije tek jednostavno, sekvencijalno razvijanje jedne jedine tradicije, posebice humboltovske. Uspon modernog istraživačkog sveučilišta na istaknuto mjesto zapravo se dogodio u sredini koju je obilježavalo spajanje tradicije liberalnog obrazovanja, stručnog obrazovanja i istraživanja te istraživačke izobrazbe, naime u Sjedinjenim Državama, gdje se te različite tradicije nisu međusobno isključivale, nego su, umjesto toga, jedna drugu nadopunjavale... Dakle, tijekom procesa koji se protezao na nekoliko

ekonomija i sociologija (45), ekonomija (22) te povijest, ekonomija i sociologija (21) (Anderson, 1939: 263; usporedi i: Ricci, 1984: 61-62).

desetljeća potkraj 19. i početkom 20. stoljeća američke su visokoškolske ustanove obuhvatile jednu skupinu sveučilišta čvrsto orijentiranih na istraživanja, međutim taj je proces zadržao pojedine dijelove ranije anglosaksonske tradicije liberalnog dodiplomskog obrazovanja, kao i posvećenost stručnom obrazovanju. (Wittrock, 1985: 16 i 25)

Novo se američko sveučilište oslanjalo na ideju liberalnog obrazovanja na dodiplomskoj [*under-graduate*] razini (“njumenovski” model). Istodobno je u ustroj sveučilišta uključivalo stručne fakultete (“napoleonski” model) (pravo, biznis). Veliki je korak naprijed međutim bilo uvođenje “humboltovske” ideje povezanosti istraživanja i nastave, koja je počela prevladavati u poslijediplomskim [*post-graduate*] studijima i koja je dovela do razvoja velikih američkih istraživačkih sveučilišta.⁶

Nova je važna inovacija u američkom visokom obrazovanju bila sustav departmana, koji se razlikovao od njemačkog jednokatedarskog sustava i pružao bolje mogućnosti za priznanje novih disciplina (Wittrock, 1985: 25). Formiranje američkih sveučilišta prema departmanskoj strukturi provedeno je između 1890. i 1910. godine i u to je vrijeme u međunarodnim razmjerima bilo jedinstveno. Kako je istaknuo Andrew Abbott, taj se “departmanski ustroj pojavio samo na američkim sveučilištima, iako se od sredine stoljeća postupno širio na Europu i druge dijelove svijeta. Štoviše, akademske discipline u američkom smislu zapravo se izvan Sjedinjenih Država nisu pojavile sve do poodmaklog poslijeratnog razdoblja” (Abbott, 2001: 122-123).

Departmani su stajali između pojedinačnog profesora i sveučilišta. U tom se pogledu 1869. godina smatra prekretnicom u američkom visokom obrazovanju. Charles W. Eliot postao je rektor Harvarda i uveo je novi sustav izbornih studija koji je bio poticaj za sveučilište s preciznim područjima studija. A kad je osnovano Sveučilište Johns Hopkins (1876) kao sveučilište usredotočeno na poslijediplomska istraživanja, departmani su postali još poželjniji (Veysey, 1965: 320-322; Crick, 1959: 21), budući da doktorski studiji nisu bili zamišljeni kao opće obrazovanje, nego koncentriranje na specifične istraživačke probleme. Do istinske je promjene došlo otvaranjem Sveučilišta u Chicagu 1892. godine. Njegov je prvi rektor, William Rainey Harper, pokrenuo novi sustav znanstvenih disciplina koji je doveo do formiranja departmanske strukture američkog sveučilišta.⁷ Utjecaj tog sustava je ra-

⁶ Njemački se model smatrao važnim modelom za restrukturiranje američkog sveučilišnog sustava potkraj 19. stoljeća, budući da su se stotine američkih studenata koji su nakon Gradanskog rata otišle na studij na njemačka sveučilišta vratile s iskustvom s njemačkim sveučilištem dobivenim iz prve ruke (Haddow, 1939: 172). Premda navedeni argument ima stanovitu vrijednost, valja ga iznijeti onako kako je učinjeno gore (vidi i: Ash, 2006: 46).

⁷ Što se tiče političke znanosti, Harperovo je Sveučilište u Chicagu krenulo od zasebnih odsjeka za političku ekonomiju, političku znanost, povijest, sociologiju i filozofiju (Barber, 1988b: 245).

stao, budući da je to sveučilište uskoro postalo središte za istraživanja, što je navelo druga sveučilišta da nastoje privući najveća akademska imena i najperspektivnije mlade znanstvenike (Sealander, 2003: 232-233).

Departmani su bili i plod mladih ambicioznih znanstvenika, budući da su oni željeli stvoriti nove discipline od starih podspecijalnosti etabliranih disciplina. Međutim, što su ti departmani postajali jačima, tim su bolje mogli zadržati te podspecijalnosti povezane sa sobom. Ubrzo je dosegnuta točka zasićenja, te se stvaranje novih departmana nakon devedesetih godina 19. stoljeća znatno usporilo (Veysey, 1965: 322).

Razvoj političke znanosti kao akademske discipline pratio je logiku uspona akademskih disciplina. Tony Becher tvrdi da će ono što čini neku akademsku disciplinu “ovisiti o mjeri u kojoj vodeće akademske ustanove priznaju njihovu odvojenost u smislu njihova organizacijskog ustroja” te “o mjeri u kojoj nastaje određena samostalna međunarodna zajednica s vlastitim stručnim udrugama i specijalističkim časopisima”. No iako se discipline identificiraju prema postojanju akademskih departmana, “ne slijedi da svaki departman predstavlja neku disciplinu”. Riječ je i o legitimnosti departmana u akademskoj sredini, pri čemu je “važan kriterij međunarodni optjecaj, kao i opći, iako ne i strogo određen skup predodžbi o akademskoj vjerodostojnosti, intelektualnom sadržaju i primjerenosti predmeta izučavanja” (Becher, 1989: 19).

U tom su se smislu departmani za društvene znanosti razvili do točke u kojoj su se smatrali legitimnim samostalnim departmanima. Kako bi ojačali svoj položaj, započeli su i s osnivanjem izdavačkih službi kao sredstava za širenje rezultata svojih istraživanja. Godine 1883. utemeljene su *Studije Sveučilišta Johns Hopkins iz povijesne i političke znanosti*, a Columbia je 1886. godine započela objavljivati časopis *Political Science Quarterly*.⁸ Pensilvanijsko je sveučilište 1890. godine odgovorilo pokretanjem časopisa *Annals of the American Academy of Political and Social Science* (Ricci, 1984: 63).

Departmanizacija sveučilišta poklopila se i s osnivanjem nacionalnih udruga za znanstvene discipline (Abbott, 2001: 126). Američka udruga društvenih znanosti (*American Social Science Association*) osnovana je već 1865. godine, kako se počela razvijati ideja društvenih znanosti. To je udruženje osnovano “radi iznalaženja rješenja za različite društvene probleme, osobito one koji proizlaze iz ubrzane urbanizacije” te je “obuhvatilo većinu naših današnjih društvenoznanstvenih disciplina i počelo stvarati određeni broj specijalističkih rezultata koji su bili odraz sve veće

⁸ U pogledu na sam Columbijin Fakultet političkih znanosti, njegov je časopis *Political Science Quarterly* bio opći društvenoznanstveni časopis posvećen “povijesnom, statističkom i komparativnom izučavanju politike, ekonomije i javnog prava”.

podjele rada u obrazovanim kadrovima” (Coats, 1988: 353). Taj je razvoj događaja urodio osnivanjem Američke udruge za povijesnu znanost (*American Historical Association*) 1884. godine, Američke udruge za ekonomiju (*American Economic Association*) 1885. godine, Američke udruge za antropologiju (*American Anthropological Association*) 1902. godine te, naposljetku, 1903. godine, Američke udruge za političku znanost (*American Political Science Association*).

Izučavanje politike u Europi i škole političke znanosti

Kako smo istaknuli na početku ovog rada, često se tvrdi da je politička znanost kao akademska disciplina na europskim sveučilištima postala zasebnim područjem izučavanja tek nakon Drugoga svjetskog rata. Premda je to istina, povijest te discipline u Europi ipak je mnogo složenija. Politika se na europskim sveučilištima predavala od samog početka. Dobar je primjer Njemačka. Suzanne Schüttemeyer govori o predavanju politike već u 14. stoljeću u Beču i Pragu, kao i u 15. stoljeću na sveučilištima u Leipzigu i Erfurtu.⁹ A tijekom 17. i 18. stoljeća njemačkim se sveučilištima širila posebna *Politikwissenschaft*, koja se bavila pitanjima kako osigurati opću dobrobit političke zajednice.

Nadalje, s institucionalnim promjenama na sveučilištima početkom 19. stoljeća (Humboldt) u Njemačkoj su počele cvjetati *Staatswissenschaften*, uglavnom kao kombinacija politike s pravom ili poviješću. Hans-Dieter Klingemann, primjeric, tvrdi da se “pojavi političke znanosti kao akademske discipline u Njemačkoj može dokazati podrijetlo početkom 19. stoljeća”, kad su “osnovane prve katedre na *Staatswissenschaftliche Fakultäten* Sveučilišta u Münchenu (1814), Tübingenu (1817) i Würzburgu (1822)” (Klingemann, 1996: 87). Nakon revolucija 1848/1849. ta je disciplina međutim “nestala”,¹⁰ iako se potkraj 19. stoljeća ponovno djelomice predavala na pravnim fakultetima pod nazivom *Allgemeine Staatslehre*, kad je na pravnim fakultetima političko opet postalo predmetom određenog zanimanja nakon pojave moderne politike (Kastendiek, 1987: 28).

Međutim, budući da te katedre nisu dobivale potporu u akademskim strukturama, nakladničkim kućama i znanstvenim udrugama, nije bilo nikakve političke znanosti u smislu znanstvene discipline. S druge strane, valja istaknuti da su u 19.

⁹ Isto vrijedi i za mnoge druge zemlje: švedski politolozi često upozoravaju na činjenicu da je Johan Skytte postao profesor *besjedništva [discourse] i politike* na Sveučilištu u Uppsali 1622. godine (iako se znanstvenici koji su bili nositelji te katedre nisu usredotočavali na izučavanje politike sve do četrdesetih godina 19. stoljeća) (Ruin, 1982: 299). Isto tako položaj *profesora politike* uveden je na Sveučilištu u Leidenu 1613. godine.

¹⁰ I u Nizozemskoj je u 19. stoljeću teorijom države počelo prevladavati pravno-legalističko stajalište. No opet, “između otprilike 1840. godine i Drugoga svjetskog rata nizozemska su sveučilišta praktički zanemarivala postojanje istinske političke znanosti” (Reinalda, 2007: 275).

stoljeću sadržaji američkog i europskog izučavanja politike zapravo međusobno bili posve slični. Glavna se razlika među njima uglavnom mogla pripisati različitim organizacijskim okvirima. Izučavanje politike bilo je usredotočeno na probleme ustavnog prava i povijesti, no u Sjedinjenim Državama provodilo se na departmanima za društvene znanosti, dok je u Europi, osobito kontinentalnoj, bilo dijelom pravnih fakulteta. Kako je napisao Peter Wagner:

Prvo, nepostojanje političke znanosti u europskim akademskim ustanovama početkom 20. stoljeća nije bilo uzrokovano činjenicom da je nitko nije pokušao utemeljiti. Naprotiv, povijesna je konstelacija restrukturiranja nacionalnih država bila prikladna za porast tog zanimanja te su se pojavili pokreti za političku znanost, koji su, međutim, doživjeli neuspjeh. Njihov se neuspjeh u znatnoj mjeri može, drugo, objasniti činjenicama da je poriv prema "scijentifikaciji" na sveučilištima potkraj 19. stoljeća zaobišao političku znanost, da se nije mogao izraziti nikakav znanstveni jezik, nego da je umjesto toga kodificiranim jezikom za razgovor o državi postalo javno pravo, te, treće, da se postojeća potražnja za političko-upravnim stručnjacima u novim državama u određenoj mjeri mogla zadovoljiti upravo tom formalnom pravnom izobrazbom, a za ostale su joj odgovarale stručne visoke škole čije su se orijentacije sukobljavale s onima koje su bile potrebne za znanstvene diskurse. (Wagner, 2001: 26)

U Sjedinjenim Državama pak:

Drugi je negativni čimbenik bilo to što su pravni fakulteti (u SAD-u) prestajali biti potporni temelj tradicionalne političke teorije... sve više su postajali stručne visoke škole i pridavali su sve manje i manje pozornosti onoj "pravnoj znanosti" kojom se može obuhvatiti mnogo politike. Politička je znanost dijelom nastala kao zasebna disciplina kako bi popunila tu prazninu u podučavanju koju je za sobom ostavilo propadanje pravne znanosti na američkim pravnim fakultetima. U usporedbi s time, održivost pravne znanosti na njemačkim sveučilištima uvelike objašnjava zašto "politička znanost" ondje nije našla zasebni identitet, bilo pojmovno, bilo kao departman, sve do pojave našeg naraštaja, a i tada uvelike pod američkim utjecajem. (Crick, 1959: 13)

Postoji još jedan aspekt razvoja političke znanosti, koji izučavanje povijesti te discipline začudno zanemaruje: uloga različitih europskih "škola političke znanosti" u oblikovanju discipline. Te se ustanove u povijesnim pregledima političke znanosti obično samo usputno spominju (premda ima nekoliko komemorativnih radova u kojima se opisuje razvoj tih ustanova).

Međutim, na prijelazu u 20. stoljeće u mnogim su europskim zemljama osnovane ustanove za političku znanost/političke znanosti: među njima su *École libre des sciences politiques* u Parizu (1871), *Facoltà di scienze politiche* u Firenci (1874), *London School of Economics and Political Science* (1895), *Deutsche Hochschule*

für Politik u Berlinu (1920) i Visoka škola političkih znanosti u Ateni (1927). Njihova se uloga podcjenjuje zato što se smatraju samo ustanovama koje su imale za cilj izobrazbu državnih službenika, diplomata i novinara, čiji su se kurikulumi sastojali od prava, povijesti, filozofije, ekonomije i politike te u tom smislu nisu bile istinske politološke ustanove.

Međutim, *École libre des sciences politiques* poslužila je kao uzor Columbijskoj Školi političke znanosti (to je dobro potkrijepljeno u povijesnim pregledima političke znanosti; primjerice, Crick, 1959; Somit i Tanenhaus, 1982). Nastavni se plan te Škole uvelike temeljio na *École libre*. U jednom pismu upućenom W. F. Willcoxu Burgess je sâm 1916. godine napisao: “Prva ideja o Školi političke znanosti u SAD-u pala mi je na pamet tijekom strahota našeg Građanskog rata i tada sam se odlučio posvetiti, preživim li tu borbu, zadatku promicanja boljeg političkog obrazovanja u našoj zemlji... Ustanove koje su kao uzori utjecale na mene bile su Carsko sveučilište u Strassburgu, koje je imalo zaseban Fakultet političkih znanosti, i *École libre des sciences politiques* u Parizu”. Kako bi osigurao potporu za svoj plan, Burgess je, u duhu *École libre*, naglašavao potrebu za izobrazbom državnih službenika. Izobrazba državnih službenika bila je “sveta dužnost” i povoljna prilika za Sveučilište Columbia (Rozwadowski, 1988: 191).

U tom je smislu *École libre* bila jedan od ključnih čimbenika u uvođenju nastavnih programa iz političke znanosti u Sjedinjenim Državama. Zapravo, prije dvadesetih godina 20. stoljeća nije bilo značajne razlike između američkog i europskog izučavanja politike, budući da je politička znanost (kao političke znanosti) uspijevala i u različitim europskim školama političke znanosti, pri čemu je *École libre* poslužila kao uzor i europskim ustanovama.¹¹

Još je jedna utjecajna škola političke znanosti bila *London School of Economics and Political Science*, utemeljena 1895. godine. U 19. je stoljeću britansko izučavanje politike obilježavala snažna protuznanstvena kultura. Porazom bentamizma (i pokušaja razvoja “znanosti o zakonodavstvu”) što su ga uzrokovali vigoovski prvaci, koji su veličali izvrsnost britanskoga ustava, to je područje prepušteno filozofima, povjesničarima i pravnicima, kao i političarima i novinarima, te je sve do šezdesetih godina 20. stoljeća “u britanskoj intelektualnoj tradiciji bila duboko ukorijenjena skeptičnost u pogledu mogućnosti postojanja političke znanosti, koju je najupadljivije predstavljalo Sveučilište u Oxfordu... Uvjerenje da se obrazovanje liberalne elite može najbolje steći upoznavanjem s političkom filozofijom Platona i Aristotela, povezanim s poznavanjem povijesti političkih sustava Atene i Rima, preživjelo je Drugi svjetski rat, kad je glavna struja političke znanosti nailazila na poteškoće u vlastitoj institucionalizaciji” (Hayward, 2003: 18-19).

¹¹ Jedna je od najstarijih među njima bila *Facoltà di scienze politiche* u Firenci (1874).

U toj je situaciji plan Sidneya Webba da stvori *London School* kao repliku *École libre* u svrhu izobrazbe državne elite predstavljao “meritokratsko-tehnokratski prekid s gospodsko-amaterskom tradicijom Oxforda” (Hayward, 2003: 12).¹² Webb je bio čvrsto uvjeren da će objektivna potraga za spoznajama dovesti do fabijevskih socijalističkih zaključaka o budućnosti društva (MacKenzie, 1979: 216). *London School* imala je katedru za političku znanost, pri čemu je prvi profesor na njoj bio Graham Wallas, čija je knjiga *The Human Nature in Politics*, objavljena 1908. godine, naišla na opće pohvale američkih politologa kao jedan od mogućih pristupa znanstvenom izučavanju politike.

Premda su navedene škole očuvale svoju tradiciju i nakon Drugoga svjetskog rata i nisu izravno usvojile model američke političke znanosti, postavile su temelje za neovisno izučavanje politike i u Europi (primjerice, Blondiaux i Déloye, 2007: 138). *École libre* je 1945. godine preustrojena i podijeljena na dva dijela: *Fondation nationale des sciences politiques* postala je financijski staratelj nove ustanove (s istraživanjima), dok je *Institut d'études politiques (IEP) de Paris* postao njezina predavačka sastavnica. U isto je vrijeme osnovan i određeni broj drugih IEP-ova.¹³ Budući da je francuski visokoškolski sustav obilježavalo dvojestvo sustava, naime on se sastojao od sveučilišta i *grandes écoles*, politička se znanost ponajprije razvijala u IEP-ovima, dok je na sveučilištima bila uglavnom dijelom pravnih fakulteta (*ibid.*: 137).

U Njemačkoj je podjednak utjecaj imala *Deutsche Hochschule für Politik*. Osnivanje *Hochschule* 1920. godine u Berlinu slijedilo je tradiciju *École libre* koja se sastojala od izobrazbe državnih službenika, diplomata, novinara i nestručnjaka iz područja ekonomije, povijesti, prava i politike. Premda je ta škola (koju su nacisti naposljetku ukinuli) imala mješavinu liberalnih i konzervativnih državnih ciljeva (povijesni pregled te škole može se naći u: Eisfeld, 1996), njezino je ponovno osnivanje nakon rata pridonijelo stvaranju politološke struke u Njemačkoj. Ponovno otvaranje *Hochschule* 1949. godine predstavljalo je novi početak uspostavljanja neovisnog izučavanja politike u Njemačkoj. Ta je škola 1959. godine integrirana i u *Freie Universität* u Berlinu. Mnogo govori činjenica da je u to vrijeme na *Freie Universität* bilo deset katedri za političku znanost, od ukupno 24 katedre u cijeloj zemlji (Schüttemeyer, 2007: 165).

¹² “Sidney je dugo smatrao da je Britaniji potrebna ustanova posvećena društvenim znanostima. Na njegovom obilasku Amerike dojmilo ga se ono što radi *Massachusetts Institute of Technology*; zavidio je *École libre des sciences politiques* u Parizu, a njegov rad u Stručnom odboru za obrazovanje (*Technical Education Board*) naveo ga je da uvidi potrebe i mogućnosti da se nešto slično učini u Londonu” (MacKenzie, 1979: 214).

¹³ Danas postoji osam IEP-ova: Aix-en-Provence, Bordeaux, Grenoble, Lille, Lyon, Rennes, Strasbourg i Toulouse.

Tako je *Hochschule* pridonijela suprotstavljanju snažnom otporu političkoj znanosti kao disciplini u Njemačkoj nakon rata. Zbog određenog broja razloga sveučilišta nakon rata nisu istinski reformirana i nitko se nije pozabavio naslijeđem nacizma, što je samo po sebi sužavalo mogućnosti za značajne promjene na sveučilištima (Kastendiek, 1987: 31). Promicanje političke znanosti kao discipline prepušteno je uglavnom socijaldemokratskim znanstvenicima i političarima, znanstvenicima emigrantima koji su se vraćali i američkim okupacijskim snagama, pri čemu je jedan od argumenata bio potreba za obrazovanjem Nijemaca za demokraciju.

École libre i *Hochschule* nisu jedini primjeri postavljanja temelja za zasebno izučavanje politike u Europi. Može se reći da je sličan utjecaj u Britaniji imao LSE, iako je njegova politička znanost u biti odustala od svojih meritokratsko-tehnokratskih ciljeva pod Haroldom Laskijem, koji je naslijedio Wallasa kao profesor političke znanosti. Međutim, primjer ranog LSE-a oponašao se na nekim novim sveučilištima osnovanim šezdesetih godina 20. stoljeća.

Osim toga slični se primjeri mogu naći i u drugim europskim zemljama. Dva su primjera Finska i Grčka. Po uzoru na LSE u Helsinkiju je 1925. godine osnovan Gradski koledž (Rasila, 1973).¹⁴ Iako je u to vrijeme na Sveučilištu u Helsinkiju postojala jedna katedra za političku znanost, taj je koledž bio glavna ustanova za predavanje društvenih znanosti u Finskoj sve do pedesetih godina 20. stoljeća (predavanja iz političke znanosti bila su dijelom nastavnog programa od samog početka). Primjer tog koledža izvršio je pritisak i na osnivanje Fakulteta društvenih znanosti na Sveučilištu u Helsinkiju 1944. godine. Ta se škola 1960. godine preselila u Tampere i razvila u multidisciplinarno Sveučilište u Tampereu (1966). To je sveučilište još uvijek jedno od najjačih društvenoznanstvenih središta u Finskoj.

Još je jedan primjer Visoka škola političkih znanosti u Ateni, koja je utemeljena 1927. godine. Razvivši se iz pokušaja liberalne reforme početkom 20. stoljeća i stekavši potporu Alexandra Pantosa, koji je studirao na *École libre* u Parizu, ta je škola slijedila ideologiju i ustroj dotične francuske ustanove. Škola je prihvatila i Pantosovo ime (Contogeorgis, 2007: 197-199) te je danas Sveučilište Panteion vodeća politološka ustanova u Grčkoj.

Kako ilustriraju navedeni primjeri, te su škole političke znanosti imale važnu ulogu u stvaranju političke znanosti kao zasebne akademske discipline u Europi. Budući da su europske škole utjecale i na razvoj američke političke znanosti, na ovom je mjestu prikladna određena reinterpretacija povijesti političke znanosti.

¹⁴ Taj je koledž 1930. godine promijenio ime u Škola društvenih znanosti.

Razvoj političke znanosti kao discipline: moguće tumačenje

Model američke političke znanosti s kojim su se Europljani upoznali nakon Drugoga svjetskog rata nije bio onaj iz prve faze američke političke znanosti (1880-1920), nego iz druge faze (1900-1940) (više o tim fazama može se naći u: Berndtson, 1987). Nova politička znanost koja se pojavila u drugoj fazi bila je kritična prema starim pojmovima države i suverenosti, kretala se prema psihologiji, eksperimentirala sa statistikom i pokušavala oponašati prirodne znanosti. U svoj je rječnik uvela i grupnu dinamiku i pluralizam, te je govorila o moći i potrebi za novom teorijom demokracije (vidi, naprimjer, Gunnell, 2007).¹⁵

Ta je vrsta političke znanosti za Europljane bila novost i mnogima je, osobito reformski orijentiranim politolozima, nudila priliku za izlazak iz stare pravničke političke kulture. Istodobno se počelo kritizirati starije naslijeđe zajedničke europske i američke političke znanosti. Prva je faza američke političke znanosti bila ponajprije usredotočena na probleme administracije, zakonodavstva te ustavnog i javnog prava. Kako je u svojem Izvješću tajnika 1904. godine napisao Westel Woodbury Willoughby, prvi tajnik APSA-e: “Kako bi se učinkovito obuhvatilo cijelo područje političke znanosti, Udruga će podijeliti svoj rad na odsjeke, koji će se posvetiti temama kao što su međunarodno pravo i diplomacija, komparativno zakonodavstvo, povijesna i komparativna pravna znanost, ustavno pravo, administracija, politika, odnosno politička teorija” (Willoughby, 1904: 27).

Slično tome, Frank J. Goodnow, prvi predsjednik Američke udruge za političku znanost, utvrdio je u svojem prvom predsjedničkom govoru da do osnivanja APSA-e nije postojala nikakva druga udruga koja bi okupila “na zajedničkim temeljima osobe čiji su glavni interesi povezani sa znanstvenim izučavanjem organizacije i funkcija države” (Goodnow, 1904: 36), te da je “jedan od najvažnijih ciljeva APSA-e upravo izučavanje javnog prava... Jer samo izučavanjem prava, i to katkad najpodrobnijim izučavanjem, možemo dospjeti do precizne ideje o obliku i metodama nekog vladavinskog sustava. Štoviše, vrlo je sporno može li se biti političkim znanstvenikom u bilo kojem smislu bez poznavanja prava koje upravlja sustavima koji su predmet izučavanja” (*ibid.*: 42).

Iako se katkad tvrdi da se politička znanost razvila iz povijesti, tom se interpretacijom ne uviđa važnost izučavanja javnog prava za razvoj političke znanosti kao discipline. Uloga javnog prava dobro je ilustrirana i u prvom članku časopisa *Political Science Quarterly* koji je napisao Munroe Smith. Svoj uvodni članak za časopis Smith započinje utvrđujući, prvo, da “politička znanost, doslovce, znači znanost o državi” (Smith, 1886: 2). Potom piše i da “u nastojanju da političku zna-

¹⁵ Druga je faza potom dovela do treće (1940-1965), koju su obilježavali biheviorizam i pluralistička teorija demokracije.

nost razlikujem od takozvanih političkih znanosti, nemam nikakvu namjeru osporiti usku povezanost koja postoji između političke znanosti, kako je ovdje definirana, i ekonomske i pravne znanosti. Naprotiv, glavni je cilj ovog članka pokazati međuovisnost tih znanosti” (*ibid.*: 3).

Prema Smithu, politička znanost, pravo i ekonomija suštinske su znanosti, dok su statistika, komparativno zakonodavstvo i povijest pomoćne znanosti, načini skupljanja činjenica radi komparacije, te “povijest, primjerice, nije društvena znanost u istom smislu kao ekonomija jer se ne bavi točno određenim skupom društvenih odnosa. Ona je oblik istraživanja svih vrsta društvenih odnosa” (*ibid.*: 5).

Pravni naglasak rane političke znanosti bio je posve prirodan. Burgess i mnogi njegovi suradnici imali su pravnu naobrazbu i znatan je dio studenata političke znanosti na Columbiji završio dvogodišnji studij na Columbijinoj Pravnoj školi (Somit i Tanenhaus, 1982: 18-19). Pogledamo li povijest APSA-e, vrijedno je zapamtiti i da je Goodnow diplomirao na Columbiji te da je drugi predsjednik Udruge, Albert Shaw, iako je diplomirao na Sveučilištu Johns Hopkins, bio student političke ekonomije koju je predavao Richard T. Ely na Sveučilištu Johns Hopkins. U APSA-i su važnu ulogu imali i neki povijesno orijentirani politolozi (primjerice, osmi predsjednik Albert Bushnell Hart), no prije “intelektualne revolucije” u dvadesetim godinama 20. stoljeća važniju su ulogu u usmjeravanju nove discipline imali znanstvenici s pravnom naobrazbom.

Kako je prva faza američke političke znanosti bila i “pretežno praktična” (Morgenthau, 1955: 433) i orijentirana na građansku izobrazbu, pripremajući studente za različite struke (kao što je pravo) i obrazujući buduće državne službenike (Ricci, 1994: 68), očite su sličnosti s europskim izučavanjem politike u to vrijeme.

Te su “prvenstvene” funkcije američkog izučavanja politike zamijenili novi istraživački interesi tek u dvadesetim godinama 20. stoljeća, kad su se putovi američke i europske političke znanosti privremeno razišli. Je li to bilo dobro ili loše za izučavanje i podučavanje politike, teško je reći. Nova znanost o politici ima svoje vrijednosti, ali i probleme. *Dva su najočitija problema neznatna uloga prava u sadašnjem izučavanju politike i odvajanje političke znanosti od ostalih društvenih znanosti.* Premda se povremeno vode rasprave o oba problema i nude različiti lijekovi, na vidiku još nema zbiljskih rješenja. Možda je vrijeme da politički znanstvenici ponovno ispitaju podrijetlo svoje discipline.

S engleskoga preveo
Davor Stipetić

LITERATURA

- Abbott, Andrew, 2001: *Chaos of Disciplines*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Anderson, William, 1939: Political Science Enters the Twentieth Century, u: Anna Haddow, *Political Science in American Colleges and Universities 1636-1900*, D. Appleton-Century Company, New York i London: 257-266.
- Ash, Mitchell G., 2006: The Humboldt Illusion, *The Wilson Quarterly*, jesen 2006, 45-48.
- Barber, William J., 1988a: Political Economy and the Academic Setting before 1900: An Introduction, u: William J. Barber (ur.), *Breaking the Academic Mould. Economists and American Higher Learning in the Nineteenth Century*, Wesleyan University Press, Middletown: 3-14.
- Barber, William J., 1988b: Political Economy in the Atmosphere of Academic Entrepreneurship: The University of Chicago, u: William J. Barber (ur.), *Breaking the Academic Mould. Economists and American Higher Learning in the Nineteenth Century*, Wesleyan University Press, Middletown: 241-265.
- Barber, William J., 1988c: Political Economy in the Flagship of Postgraduate Studies: The Johns Hopkins University, u: William J. Barber (ur.), *Breaking the Academic Mould. Economists and American Higher Learning in the Nineteenth Century*, Wesleyan University Press, Middletown: 203-224.
- Becher, Tony, 1989: *Academic Tribes and Territories. Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines*, Open University Press, Milton Keynes.
- Berndtson, Erkki, 1987: The Rise and Fall of American Political Science: Personalities, Quotations, Speculations, *International Political Science Review*, 1: 85-100.
- Blondiaux, Loïc i Déloye, Yves, 2007: The Current State of Political Science: Report on the Situation in France, u: Hans-Dieter Klingemann (ur.), *The State of Political Science in Western Europe*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills: 137-162.
- Bordo, Michael D. i Phillips, William H., 1988: Faithful Index to the Ambitions and Fortunes of the State: The Development of Political Economy at South Carolina College, u: William J. Barber (ur.), *Breaking the Academic Mould. Economists and American Higher Learning in the Nineteenth Century*, Wesleyan University Press, Middletown: 42-71.
- Burgess, John W., 1916: A Letter to Prof. Wilcox, Early in July 1916, Albion Small Papers, Joseph Regenstein Library, Department of Special Collections, University of Chicago.
- Camic, Charles i Xie, Yu, 1994: The Statistical Turn in American Social Science: Columbia University, 1890 to 1915, *American Sociological Review*, (59) 5: 773-805.
- Coats, A. W., 1988: The Educational Revolution and the Professionalization of American Economics, u: William J. Barber (ur.), *Breaking the Academic Mould. Economists*

- and American Higher Learning in the Nineteenth Century*, Wesleyan University Press, Middletown: 340-375.
- Contogeorgis, George, 2007: Political Science in Greece, u: Hans-Dieter Klingemann (ur.), *The State of Political Science in Western Europe*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills: 187-228.
- Crick, Bernard, 1959: *The American Science of Politics. Its Origins and Conditions*, Routledge and Kegan Paul, London.
- Eisfeld, Rainer, 1996: German Political Science at the Crossroads: The Ambivalent Response to the 1933 Nazi Seizure of Power, u: Rainer Eisfeld, Michael Th. Greven i Hans Karl Rupp, *Political Science and Regime Change in 20th Century Germany*, Commack, Nova Science Publishers, Inc., New York: 17-53.
- Farr, James, 1990: Francis Lieber and the Interpretation of American Political Science, *The Journal of Politics*, (52) 4: 1027-1049.
- Friedman, Lawrence J. i McGarvie, Mark D. (ur.), 2003: *Charity, Philanthropy, and Civility in American History*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Goldsmith, Michael i Grant, Wyn, 2007: British Political Science in the New Millennium, u: Hans-Dieter Klingemann (ur.), *The State of Political Science in Western Europe*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills: 381-398.
- Goodnow, Frank J., 1904: The Role of the American Political Science Association, *Proceedings of the American Political Science Association*, (1) 1: 35-46.
- Gunnell, John G., 2002: Handbooks and History: Is It Still the *American Science of Politics?*, *International Political Science Review*, (23) 4: 339-354.
- Gunnell, John G., 2007: Making Democracy Safe for the World: Political Science between the Wars, u: Robert Adcock, Mark Bevir i Shannon C. Stimson (ur.), *Modern Political Science. Anglo-American Exchanges Since 1880*, Princeton University Press, Princeton i Oxford: 137-157.
- Haddow, Anna, 1939: *Political Science in American Colleges and Universities 1636-1900*, D. Appleton-Century Company, New York i London.
- Hayward, Jack, 2003: British Approaches to Politics: The Dawn of a Self-Deprecating Discipline, u: Jack Hayward (ur.), *The British Study of Politics in the Twentieth Century*, Oxford University Press, Oxford: 1-35.
- Kastendiek, Hans, 1987: Political Development and Political Science in West Germany, *International Political Science Review*, (8) 1: 25-40.
- Klingemann, Hans-Dieter, 1996: Political Science in Germany, u: Quermonne, Jean-Louis, 1996: *La science politique en Europe: formation, coopération, perspectives*, Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris: 87-102.
- Klingemann, Hans-Dieter (ur.), 2007: *The State of Political Science in Western Europe*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills.
- Klingemann, Hans-Dieter, Kulesza, Ewa i Legutke, Annette (ur.), 2002: *The State of Political Science in Central and Eastern Europe*, Edition Sigma, Berlin.

- Lepawsky, Albert, 1964: "The Politics of Epistemology", *The Western Political Quarterly*, (17) 3: 21-52.
- MacKenzie, Norman i Jeanne, 1979: *The First Fabians*, Quartet Books, London.
- Morgenthau, Hans J., 1955: Reflections on the State of Political Science, *The Review of Politics*, (17) 4: 431-460.
- Rasila, Viljo, 1973: *Yhteiskunnallinen korkeakoulu 1925-1966*, WSOY, Porvoo.
- Reinalda, Bob, 2007: The Current State of Political Science in the Netherlands, u: Hans-Dieter Klingemann (ur.), *The State of Political Science in Western Europe*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills: 275-294.
- Ricci, David M., 1984: *The Tragedy of Political Science: Politics, Scholarship, and Democracy*, Yale University Press, New Haven.
- Rozwadowski, Franek, 1988: From Recitation Room to Research Seminar: Political Economy at Columbia University, u: William J. Barber (ur.), *Breaking the Academic Mould. Economists and American Higher Learning in the Nineteenth Century*, Wesleyan University Press, Middletown: 169-202.
- Ruin, Olof, 1982: Sweden. Research, u: William G. Andrews (ur.), Introduction: Freaks, Rainbows, and Pots of Gold, u: William G. Andrews, (ur.), *International Handbook of Political Science*, Greenwood Press, Westport, CT: 299-319.
- Schüttemeyer, Suzanne S., 2007: The Current State of Political Science in Germany, u: Hans-Dieter Klingemann (ur.), *The State of Political Science in Western Europe*, Barbara Budrich Publishers, Opladen & Farmington Hills: 163-186.
- Sealander, Judith, 2003: Curing Evils at Their Source: The Arrival of Scientific Giving, u: Lawrence J. Friedman i Mark D. McGarvie (ur.), *Charity, Philanthropy, and Civility in American History*, Cambridge University Press, Cambridge: 217-239.
- Smith, Munro, 1886: The Domain of Political Science, *Political Science Quarterly*, (1) 1: 1-8.
- Somit, Albert i Joseph Tanenhaus, 1982: *The Development of American Political Science. From Burgess to Behavioralism*, Irvington Publishers, Inc., New York.
- Veysey, Laurence R., 1965: *The Emergence of the American University*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Wagner, Peter, 2001: *A History and Theory of the Social Sciences*, SAGE, London.
- Willoughby, Westel Woodbury, 1904: Report of the Secretary for the Year 1904, *Proceedings of the American Political Science Association*, sv. 1, 27-32.
- Wittrock, Björn, 1985: Before the dawn... Humanism and Technocracy in University Research Policy, u: Björn Wittrock i Aant Elzinga (ur.), *The University Research System. The Public Policies of the Home of Scientists*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm: 1-37.
- Wright, Quincy, 1949: A Letter to Roy F. Nichols, 9 November 1949, *Quincy Wright Papers*, Joseph Regenstein Library, Department of Special Collections, University of Chicago.

Erkki Berndtson

SCHOOLS OF POLITICAL SCIENCE AND THE FORMATION
OF A DISCIPLINE

Summary

The author is of the opinion that it is time for political scientists to reexamine the origins of their discipline. In his judgment, the study of the history of political science, curiously, has neglected the role of different “schools of political science” in shaping political science as a discipline. They are usually mentioned only in passing in histories of political science, though there are a few commemorative writings describing the development of these institutions. There are no systematic and comparative studies, however, on their development and their impact on the emergence of political science as an independent academic subject. Still, the experiences of the Ecole Libre des Sciences Politiques in Paris (1871), the Facoltà di Scienze Politiche in Florence (1874), the School of Political Science at Columbia University (1880), the London School of Economics and Political Science (1895), and the Deutsche Hochschule für Politik in Berlin (1920) demonstrate that these schools have played a crucial role in the birth of political science as a legitimate academic discipline. The author begins with a pregnant account of the principal characteristics of the “model of American political science” and of its development through three stages (the founding of the graduate School of Political Science at Columbia University in 1880 is considered the symbolic inception of the discipline). Then he looks into three classic European models of higher education: the English “Newmanian” model of liberal education, the German “Humboldtian” model of true learning and unity of teaching and research, and the French “Napoleonic” model, according to which teaching and research were separated from each another. The new American higher education system developed out of these three European models. The new American research university relied on the idea of liberal education, on professional schools (law, business), and on the idea of the linkage between research and teaching. Through an analysis, firstly, of the influence of those European schools of political science on the development of American political science, and, secondly, on the influence of the American schools in a later stage on the development of political science in Europe, the author puts forward an outline for a reinterpretation of the history of political science.

Keywords: political science, schools of political science, development of the discipline

Kontakt: **Erkki Berndtson**, Department of Political Science P.O.Box 54 (Unioninkatu 37) 00014 University of Helsinki, Finland. E-mail: erkki.berndtson@helsinki.fi